

## АНОТАЦІЯ

*Чорний Ю.І.* Механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. Національний університет «Одеська політехніка, МОН України, Одеса, 2026.

Зміст анотації. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування механізмів публічного управління, спрямованих на формування і розвиток професійної відповідальності державного службовця в умовах трансформації системи державного управління та розроблення моделі реалізації механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця в контексті оновлення і реформування державної служби в Україні.

Поставлена мета зумовила необхідність розв'язання таких завдань:

- концептуалізувати поняття «державна служба» і «державний службовець» як елементи системи соціально-державного управління;
- виділити концептуальні і структурно-функціональні особливості професійної відповідальності державного службовця;
- визначити євроінтеграційні орієнтири формування професійної відповідальності державного службовця в Україні;
- проаналізувати моделі публічного управління як сучасної концепції взаємодії держави і суспільства;
- виокремити і проаналізувати механізми публічного управління як засобів формування професійної відповідальності державного службовця;
- виділити критерії ефективності публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця;

- виявити чинники і механізми формування професійної відповідальності державного службовця (за результатами соціологічного опитування);

- обґрунтувати концептуальну модель публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця;

- окреслити напрямки підвищення ефективності механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця в Україні.

Об’єктом дослідження є професійна відповідальність державного службовця.

Предметом дослідження є механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні концептуальної моделі реалізації механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного суспільства в контексті модернізації державної служби і євроінтеграції.

Результати дослідження, що мають елементи новизни, полягають у такому:

*вперше:*

- визначено професійну відповідальність державного службовця як систему, яка представлена внутрішньодетермінованою структурою (когнітивний, мотиваційно-афективний, поведінково-діяльнісний компоненти) і внутрішньодетермінованою структурою (професійно-правова, професійно-етична, професійно-компетентнісна складові відповідальності);

- систематизовано механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця: нормативно-правові, інституційно-організаційні, мотиваційні, професійно-освітні, інформаційно-комунікаційні;

- розроблено модель публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, функціонування якої передбачає

структурний вимір (суб'єкти управління, механізми управління, критерії ефективності) і діяльнісно-процесуальний вимір (взаємодія суб'єктів публічного управління, оцінювання сформованості професійної відповідальності, корекція механізмів публічного управління);

*удосконалено:*

- статусний підхід до поняття «державний службовець», що дозволило виділити складові соціального статусу державного службовця: адміністративно-правовий, морально-етичний, професійно-компетентнісний, які визначають професійну відповідальність державного службовця як представника держави, що здійснює діяльність в інтересах суспільства;

- виділення критеріїв ефективності публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, які визначають рівень сформованості професійно-правової, професійно-етичної і професійно-компетентнісної відповідальності на рівні загальної (суспільно корисної), спеціальної і конкретної соціальної ефективності в кількісній і якісній оцінці;

- визначення напрямків підвищення ефективності механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця: формування моделі публічного управління на основі принципів належного врядування («*Good Governance*»); професіоналізація державної служби з урахуванням світового і європейського досвіду; адаптація державної служби до вимог ЄС; модернізація системи управління персоналом в державній службі; формування ефективної системи протидії корупції;

*набуло подальшого розвитку:*

- виділення євроінтеграційних орієнтирів формування професійної відповідальності державного службовця в контексті модернізації державної служби Україні, що спрямовані на формування ефективної моделі державної служби, професіоналізацію державних службовців і унормування і регламентацію професійної етики в державній службі;

- визначення потенціалу сучасних моделей публічного управління і впровадження їх принципів в національну систему державного управління і

державну службу, визначаючи сутність професійної відповідальності державного службовця;

– виявлення чинників і умов формування високого рівня професійної відповідальності державного службовця в Україні, серед яких найбільш значими є: матеріальне забезпечення і стимулювання, професіоналізація державної служби, впровадження етичних норм і стандартів, нормативно-правове врегулювання професійної діяльності.

У першому розділі досліджено поняття «державна служба» як елемент у системі соціального і державного управління, що спрямована на підтримку розвитку соціально орієнтованої, правової і демократичної держави і виступає як комплекс соціально-державних, соціально-правових, морально-етичних інститутів реалізації функцій взаємодії держави і суспільства через публічну, професійну, політично неупереджену діяльність державних службовців, наділених адміністративно-правовим, професійно-компетентнісним і морально-етичним статусом суб'єкта управління, що обіймає посаду в органі державної влади, і який діє як представник соціальної держави і в інтересах суспільства, має права і обов'язки, дотримання яких є основою професійної відповідальності. Зазначено, що дотримання принципів державної служби та реалізація статусу державного службовця формують професійну відповідальність. Вона виступає інтегральним показником, який пов'язує діяльність конкретної особи із цілями всієї системи управління – підтримкою демократичного врядування та захистом інтересів громадян

Визначено, що професійна відповідальність державного службовця – це комплекс індивідуально-психологічних, емоційно-вольових і морально-етичних якостей і здатності та готовності усвідомлено здійснювати професійну діяльність відповідно до функцій і принципів державної служби, посадових обов'язків і морально-етичних правил професійної поведінки. Виокремлено євроінтеграційні орієнтири формування професійної відповідальності державного службовця в Україні: по-перше, формування ефективної і професійної моделі державної служби сприятиме підвищенню

адміністративно-правового статусу державного службовця і професійно-правової відповідальності як його елемента; по-друге, прийняття окремого Кодексу (або Закону) етичної поведінки державних службовців з урахуванням кращих європейських практик і відповідності європейському законодавству про належну, добросовісну поведінку унормує морально-етичний статус і підсилить професійно-етичну відповідальність державного службовця; по-третє, професіоналізація державної служби (підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації) з урахуванням європейських стандартів сприятиме підвищенню рівня професійно-компетентнісної відповідальності державного службовця.

У другому розділі проаналізовано еволюційний розвиток моделей публічного управління як соціально-державної управлінської концепції взаємовідносин держави і суспільства, який відображено в поступовому посиленні ролі громадянського суспільства в управлінні розвитком держави і становленні інституту державної служби як відкритої, публічно орієнтованої системи взаємодії органів влади і громадян, спрямованої на захист суспільних інтересів. Зазначено, що еволюційні моделі публічного управління формують моделі державної служби, визначаючи сутність професійної відповідальності державного службовця відповідно концептуальних положень і принципів управління. Виокремлено механізми публічного управління як засоби та інструменти формування професійної відповідальності державного службовця як внутрішньо і зовнішньо детермінованої системи. Виділено критерії ефективності публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, які визначають рівень сформованості професійно-правової, професійно-етичної і професійно-компетентнісної відповідальності.

У третьому розділі дисертації ідентифіковано умови, чинники та механізми формування професійної відповідальності державного службовця. Обґрунтовано та розроблено концептуальну (системно-діяльнісну) модель публічного управління процесом формування професійної відповідальності

державного службовця, яку представлено як цілісну систему у структурному та діяльнісно-процесуальному вимірах. Окреслено напрямки підвищення ефективності механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, синергія яких дозволяє трансформувати механізми публічного управління з формальних інструментів контролю у цілісну систему підтримки професійної відповідальності.

Ключові слова: публічне управління, державний службовець, відповідальність, професійна відповідальність, євроінтеграція, ефективність публічного управління, механізми публічного управління, модернізація, соціальний статус, соціальна відповідальність

#### Список публікацій здобувача

1. Чорниш Ю. Напрямки підвищення ефективності механізмів публічного управління формування професійної відповідальності державної служби в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення* : електрон. наук. фах. вид. / ГО «Асоц. дослідн. держ. упр.», ГО «Одес. ін-т соц. технол.» Одеса. 2023. № 29. С. 78-87. DOI: [10.35432/tisb292023289121](https://doi.org/10.35432/tisb292023289121)

2. Коваль Г., Чорниш Ю. Складові соціального статусу державного службовця: концептуальний аналіз. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Том 34 (73) № 1. С.51-57. URL: <https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/34-73-1>

3. Титаренко Л., Коваль Г., Чорниш Ю. Механізми підвищення ефективності органів публічної влади через інфраструктурну модернізацію громад. *Теоретичні та прикладні питання державотворення* : електрон. наук. фах. вид. / ГО «Асоц. дослідн. держ. упр.», ГО «Одес. ін-т соц. технол.» Одеса, 2024. Вип. 32. С.417-425. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb322024334130>

4. Чорниш Ю. Система критеріїв ефективності публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця. Держава та регіони. 2025. №3. С. 143-149  
URL: <http://pa.stateandregions.zp.ua/issue-3-2025>

5. Muliar V., Ryda T., Dolot V., Didych O., Grechanyk B., Chornysh Iurii. Public-Private Partnership in the System of Economic Development of the Country. (Державно-приватне партнерство в системі економічного розвитку країни)

URL: [https://ijecs.in/index.php/ijecs?gad\\_source=1&gad\\_campaignid=104897684&gbraid=0AAAAADsxMQTZnabq07HgNZmpEYgXuk0wY&gclid=Cj0KCQiAuvTJBhCwARIsAL6Demi8TaFUjFjDLZ6XPn9xLxv0Av70FjGrdQiQI1y2JK3U57HdmoTZju0aAtxxEALw\\_wcB](https://ijecs.in/index.php/ijecs?gad_source=1&gad_campaignid=104897684&gbraid=0AAAAADsxMQTZnabq07HgNZmpEYgXuk0wY&gclid=Cj0KCQiAuvTJBhCwARIsAL6Demi8TaFUjFjDLZ6XPn9xLxv0Av70FjGrdQiQI1y2JK3U57HdmoTZju0aAtxxEALw_wcB)

URL: [http://paper.ijcsns.org/07\\_book/202209/20220913.pdf](http://paper.ijcsns.org/07_book/202209/20220913.pdf)

6. Чорниш Ю.І. Компетентнісний підхід як інструмент публічного управління для формування професійної відповідальності державного службовця. Одеса. № 34 (1). 2025. С. 230-237. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb342025>

#### Content of the Abstract

*Chornysh, Yu. I.* Mechanisms of Public Administration in the Formation of Professional Responsibility of a Civil Servant. Qualification scientific work submitted as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Specialty 281 – Public Administration and Management. National University “Odesa Polytechnic”, Ministry of Education and Science of Ukraine, Odesa, 2026.

The purpose of the research is to develop a model for implementing public administration mechanisms aimed at forming the professional responsibility of a civil servant in the context of the renewal and reform of the civil service in Ukraine.

The stated purpose necessitated the solution of the following tasks:

- to conceptualize the notions of “civil service” and “civil servant” as elements of the system of socio-state governance;
- to identify the conceptual and structural-functional features of the professional responsibility of a civil servant;

- to determine the European integration benchmarks for the formation of the professional responsibility of a civil servant in Ukraine;
- to analyze models of public administration as a modern concept of interaction between the state and society;
- to identify and analyze public administration mechanisms as tools for forming the professional responsibility of a civil servant;
- to define the criteria for the effectiveness of public administration in forming the professional responsibility of a civil servant;
- to identify the factors and mechanisms for forming the professional responsibility of a civil servant (based on the results of a sociological survey);
- to substantiate a conceptual model of public administration for the formation of the professional responsibility of a civil servant.
- to outline the directions for increasing the effectiveness of public administration mechanisms in the formation of the professional responsibility of a civil servant in Ukraine.

The object of the research is the professional responsibility of a civil servant.

The subject of the research is the public administration mechanisms for the formation of the professional responsibility of a civil servant.

The scientific novelty of the obtained results lies in the development of a conceptual model for implementing public administration mechanisms for the formation of professional responsibility within public service in the context of modernization of the civil service and European integration.

The research results containing elements of novelty are as follows:

*For the first time:*

- professional responsibility of a civil servant is defined as a system represented by an internally determined structure (cognitive, motivational–affective, and behavioral–activity components) and a structurally differentiated framework (professional–legal, professional–ethical, and professional–competency components of responsibility);



- public administration mechanisms for the formation of the professional responsibility of a civil servant are systematized, namely: regulatory and legal, institutional and organizational, motivational, professional and educational, and information and communication mechanisms;

- a model of public administration for the formation of the professional responsibility of a civil servant is developed, the functioning of which includes a structural dimension (subjects of governance, governance mechanisms, effectiveness criteria) and an activity–process dimension (interaction of public administration actors, assessment of the level of professional responsibility formation, and adjustment of public administration mechanisms).

*Improved:*

- the status-based approach to the concept of a “civil servant,” which made it possible to identify the components of the social status of a civil servant—administrative–legal, moral–ethical, and professional–competency—that determine the professional responsibility of a civil servant as a representative of the state acting in the interests of society;

- the identification of criteria for the effectiveness of public administration in forming the professional responsibility of a civil servant, which determine the level of formation of professional–legal, professional–ethical, and professional–competency responsibility at the levels of general (socially beneficial), special, and specific social effectiveness in both quantitative and qualitative terms;

- the determination of directions for increasing the effectiveness of public administration mechanisms for the formation of the professional responsibility of a civil servant, including: the development of a public administration model based on the principles of good governance; professionalization of the civil service with consideration of global and European experience; adaptation of the civil service to EU requirements; modernization of the human resource management system in the civil service; and the formation of an effective anti-corruption system.

*Further developed:*

- the identification of European integration benchmarks for the formation of the professional responsibility of a civil servant in the context of modernization of the civil service in Ukraine, aimed at establishing an effective civil service model, professionalizing civil servants, and standardizing and regulating professional ethics in the civil service;

- the determination of the potential of modern public administration models and the implementation of their principles in the national system of public administration and the civil service, defining the essence of the professional responsibility of a civil servant;

- the identification of factors and conditions for forming a high level of professional responsibility of a civil servant in Ukraine, among which the most significant are material provision and incentives, professionalization of the civil service, implementation of ethical norms and standards, and regulatory and legal regulation of professional activity.

In the first chapter, the concept of civil service is examined as a component of the system of social and state governance aimed at supporting the development of a socially oriented, rule-of-law, and democratic state. Civil service is conceptualized as a complex of socio-state, socio-legal, and moral-ethical institutions through which the functions of interaction between the state and society are implemented. This interaction is carried out through the public, professional, and politically impartial activities of civil servants who possess administrative-legal authority, professional competence, and moral-ethical status as subjects of governance, hold positions within public authorities, act as representatives of the social state, and operate in the interests of society. Civil servants are endowed with rights and obligations, compliance with which constitutes the foundation of professional responsibility. It is emphasized that adherence to the principles of civil service and the proper realization of the civil servant's status contribute directly to the formation of professional responsibility. Professional responsibility is understood as an integral indicator that links the activities of an individual civil servant with the objectives of

the governance system as a whole, namely the support of democratic governance and the protection of citizens' interests.

Professional responsibility of a civil servant is defined as a complex of individual psychological, emotional-volitional, and moral-ethical qualities, as well as the ability and readiness to consciously perform professional duties in accordance with the functions and principles of civil service, official responsibilities, and ethical norms of professional conduct. The study identifies European integration benchmarks for the formation of professional responsibility of civil servants in Ukraine. First, the development of an effective and professional civil service model contributes to strengthening the administrative-legal status of civil servants and their professional legal responsibility as its component. Second, the adoption of a separate Code (or Law) on the ethical conduct of civil servants, based on best European practices and aligned with European legislation on good and ethical governance, would regulate moral and ethical standards and enhance professional ethical responsibility. Third, the professionalization of the civil service—through initial training, retraining, and continuous professional development in line with European standards – promotes the advancement of professional and competence-based responsibility of civil servants.

In the second chapter, the evolutionary development of public governance models is analyzed as a socio-state managerial concept of relations between the state and society. This evolution is reflected in the gradual strengthening of the role of civil society in governing state development and in the establishment of the civil service institution as an open, publicly oriented system of interaction between public authorities and citizens, aimed at protecting public interests. It is argued that evolutionary models of public governance shape corresponding models of civil service, thereby determining the essence of professional responsibility of civil servants in accordance with prevailing conceptual frameworks and governance principles. Mechanisms of public governance are identified as means and instruments for shaping professional responsibility of civil servants as an internally and externally determined system. Criteria for the effectiveness of public

governance in forming professional responsibility are defined, reflecting the level of development of professional legal, professional ethical, and professional competence-based responsibility.

In the third chapter, the conditions, factors, and mechanisms for the formation of professional responsibility of civil servants are identified. A conceptual (system-activity-based) model of public governance of the process of forming professional responsibility of civil servants is substantiated and developed. This model is presented as an integrated system encompassing both structural and activity-process dimensions. Directions for enhancing the effectiveness of public governance mechanisms in fostering professional responsibility are outlined. Their synergistic interaction enables the transformation of public governance mechanisms from formal control instruments into a coherent system for supporting and strengthening professional responsibility of civil servants.

Keywords: public administration, civil servant, responsibility, professional responsibility, European integration, effectiveness of public administration, public administration mechanisms, modernization, social status, social responsibility.

#### List of the Researcher's Publications

1. Chornysh, Yu. Directions for increasing the effectiveness of public administration mechanisms for the formation of professional responsibility of the civil service in Ukraine. Theoretical and Applied Issues of State-Building: electronic scientific professional journal / NGO "Association of Public Administration Researchers", NGO "Odesa Institute of Social Technologies". Odesa, 2023. No. 29. Pp. 78–87.

DOI: 10.35432/tisb292023289121

2. Koval, H., Chornysh, Yu. Components of the social status of a civil servant: a conceptual analysis. Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration and Administration. 2023. Vol. 34 (73), No. 1. Pp. 51–57.

URL: <https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/34-73-1>

3. Tytarenko, L., Koval, H., Chornysh, Yu. Mechanisms for increasing the effectiveness of public authorities through infrastructural modernization of communities. *Theoretical and Applied Issues of State-Building: electronic scientific professional journal* / NGO “Association of Public Administration Researchers”, NGO “Odesa Institute of Social Technologies”. Odesa, 2024. Issue 32. 162 p., Pp. 417–425.

DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb322024334130>

4. Chornysh Yurii. A System of Criteria for the Effectiveness of Public Administration in Forming the Professional Responsibility of a Civil Servant. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration and Administration*, 2025, Vol. 36 (75), No. 6, pp. [to be specified]. URL: State and Regions. Series: Public Management and Administration. 2025. No. 3 (24.09.2025, minutes No. 2)

5. Muliar V., Ryda T., Dolot V., Didych O., Grechanyk B., Chornysh Yu. Public-Private Partnership in the System of Economic Development of the Country. *International Journal of Electrical and Computer Sciences (IJECS)*. URL: <https://ijecs.in/index.php/ijecs>  
URL: [http://paper.ijcsns.org/07\\_book/202209/20220913.pdf](http://paper.ijcsns.org/07_book/202209/20220913.pdf)

6. Chornysh Yurii I. The Competency-Based Approach as a Public Administration Instrument for Forming the Professional Responsibility of a Civil Servant. Odesa, №34 (1). 2025. C. 230-237. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb342025>